

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: cbos@pol.pl

BS/43/38/94

RANGA KONSTYTUCJI W ŚWIADOMOŚCI POLAKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

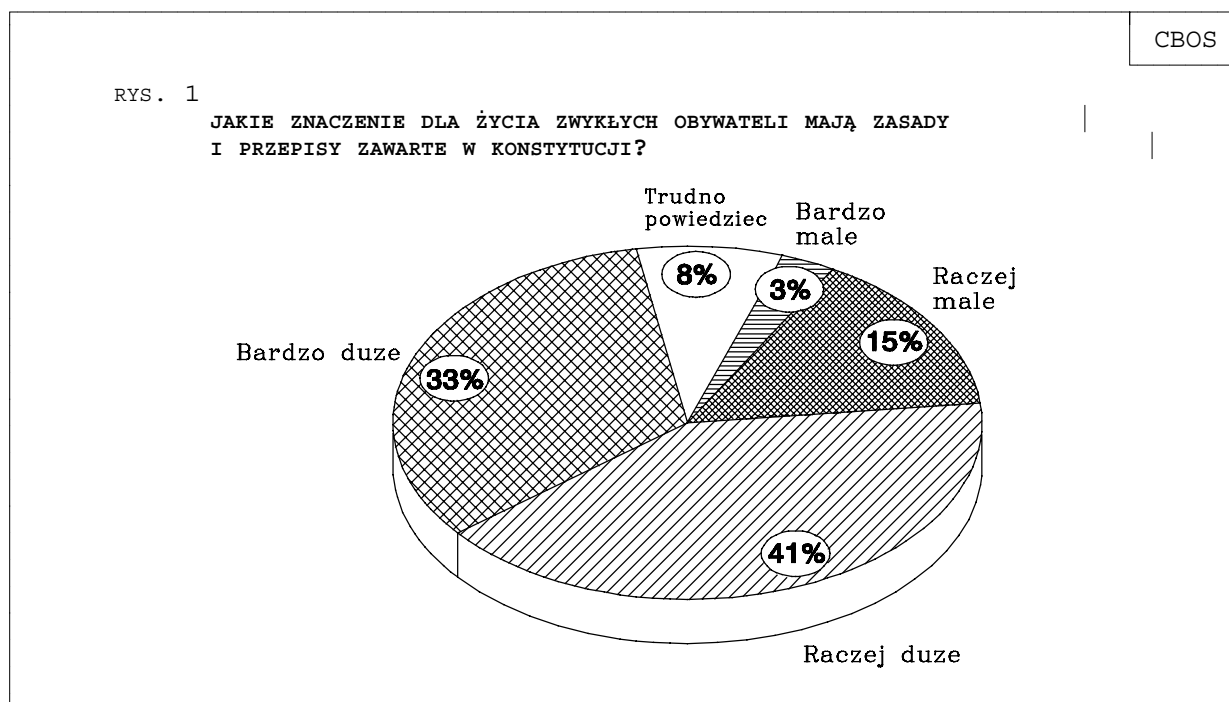
WARSZAWA, MARZEC '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Parlament oraz partie znajdujące się poza nim przystąpiły do prac nad nową konstytucją naszego państwa. W tej sytuacji interesujące jest, jakie miejsce w świadomości Polaków zajmuje ustawa zasadnicza - czy dla zwykłych obywateli jest dokumentem szczególnej wagi czy też jednym z wielu, czy ma znaczenie praktyczne czy tylko symboliczne. Uzyskanie wiarygodnych odpowiedzi na te pytania nie jest łatwe, chociażby dlatego, że w słowa: "konstytucja" oraz "ustawa zasadnicza" jest niejako wpisana wysoka ranga tego aktu prawnego. Nie sposób więc rozmawiać o konstytucji nie sugerując, iż jej znaczenie jest duże, by nie rzec - zasadnicze. Dlatego też w omawianym badaniu¹ umieszczono wiele pytań pozwalających zweryfikować ogólne deklaracje respondentów, odnoszące się do rangi konstytucji.

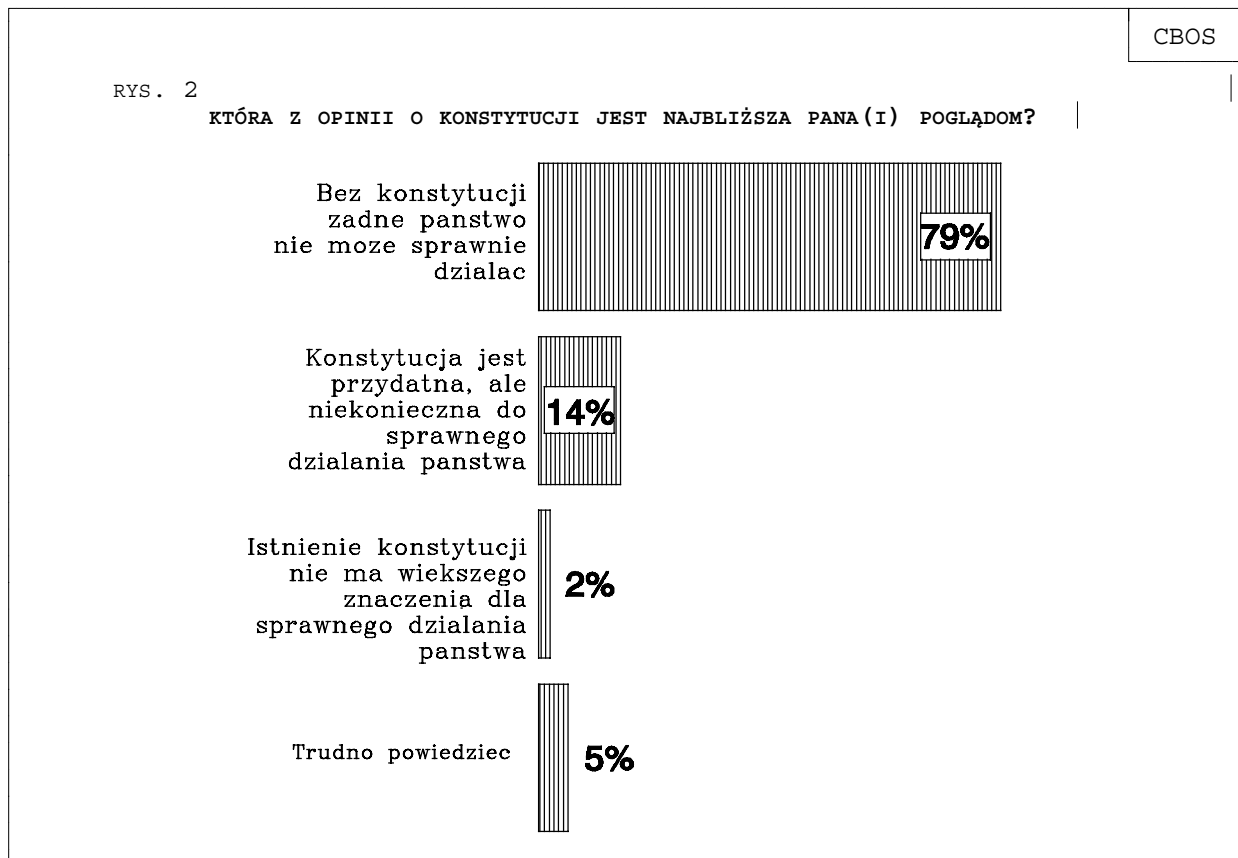
Ogólne deklaracje dotyczące znaczenia konstytucji

Według zdecydowanej większości ankietowanych, zasady i przepisy konstytucji mają duże znaczenie dla życia zwykłych obywateli.

¹ Badanie "Sprawy Polski i Polaków" (11) - współfinansowane przez Fundację Stefana Batorego i CBOS - zrealizowano w dniach 18-24 listopada '93 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju (N=1245).

Jeszcze częściej głoszony jest pogląd, iż bez konstytucji żadne państwo nie może sprawnie działać. Zważywszy na to, że Wielka Brytania jest demokracją funkcjonującą bez ustawy zasadniczej, spisanej w postaci jednego aktu prawnego, tak powszechne przekonanie o niezbędności konstytucji może być interpretowane jako przejaw braku wiedzy czy też raczej wyobraźni politycznej, prowadzący do deklarowania nieco "na wyrost" rangi tego aktu prawnego.

O dużym znaczeniu konstytucji dla życia zwykłych obywateli najczęściej są przekonani przedstawiciele inteligencji i kadry kierowniczej, respondenci z wyższym wykształceniem, robotnicy wykwalifikowani, prywatni przedsiębiorcy, mieszkańcy małych miast, badani z regionu północnego, osoby zamożne oraz ludzie o sprecyzowanych (lewicowych bądź prawicowych) poglądach politycznych².

² Zob. tabele aneksowe.

Weryfikacja znaczenia przypisywanego konstytucji

Czy konstytucja ma rzeczywiście tak duże znaczenie dla obywateli, jak wynika z przytoczonych danych? Możemy spróbować na to odpowiedzieć, analizując wyniki pytań weryfikujących ogólne deklaracje.

Odpowiadając na pytanie otwarte³ *Do czego przede wszystkim jest potrzebna konstytucja?* 52% ankietowanych definiowało ten dokument jako źródło praw i wolności obywateli. Wiele z tych osób (21% całej populacji) obok praw wspominało o obowiązkach obywateli wobec państwa. Dla 30% respondentów konstytucja jest przede wszystkim podstawowym aktem prawnym, źródłem innych praw. Znacznie mniej osób koncentrowało swoją uwagę na funkcjach konstytucji związanych ze sprawowaniem władzy (9%). Odpowiedzi te zdają się więc potwierdzać informację, iż wiele osób postrzega konstytucję jako akt prawny istotny nie tylko dla władzy i państwa, ale mający też wpływ na ich osobisty los. Otwarty charakter pytania czyni ten wniosek bardziej wiarygodnym, gdyż respondenci sami udzielali odpowiedzi, a nie musieli akceptować jednej z proponowanych w ankiecie. Skłania to więc do wniosku, że dla wielu badanych przypisywanie konstytucji dużego znaczenia nie ma charakteru wyłącznie deklaratywnego.

Innym testem wiarygodności deklaracji o wysokiej randze konstytucji może być postawienie respondentów przed dylematem: czy rząd powinien przestrzegać konstytucji w sytuacji, gdy może to znacznie utrudnić rozwiązanie ważnego i pilnego problemu społecznego, czy też, by rozwiązać ten problem, powinien postąpić wbrew ustawie zasadniczej. Okazuje się, że przeważająca część ankietowanych chciałaby, aby rząd dochował wierności konstytucji, nawet za cenę nierozwiązania problemu.

---

³ Pytanie otwarte nie zawiera szczegółowych kategorii odpowiedzi, do których respondenci mogą się ustosunkować, lecz pozostawia im pełną swobodę wypowiedzi.

		CBOS
GDYBY RZĄD DLA ROZWIĄZANIA WAŻNEGO I PILNEGO PROBLEMU SPOŁECZNEGO MUSIAŁ POSTĄPIĆ NIEZGODNIE Z KONSTYTUCJĄ, TO, PANA (I) ZDANIEM, POWINIEN:		
- próbować rozwiązać problem nawet w sposób niezgodny z konstytucją		28%
czy też		
- postępować zgodnie z konstytucją nawet za cenę nierozwiązania ważnego problemu społecznego		48%
Trudno powiedzieć		24%

CZY, PANA (I) ZDANIEM:		
- dla zapobieżenia sytuacjom, w których istniejące prawo utrudnia szybkie rozwiązanie problemów społecznych, powinna istnieć możliwość szybkiej zmiany konstytucji przez Sejm		25%
czy też		
- nie powinno być możliwości szybkiej zmiany konstytucji, gdyż prowadzi to do chaosu w państwie		54%
Trudno powiedzieć		21%

Ponad połowa respondentów nie chciałaby też, aby dla zapobieżenia takim sytuacjom istniała możliwość łatwej zmiany ustawy zasadniczej. Wysoko ceni się więc nie tylko przestrzeganie konstytucji przez władze, ale też jej trwałość.

Za przestrzeganiem konstytucji przez rząd, nawet w wyjątkowych sytuacjach, opowiadają się najczęściej badani z regionu zachodniego, mieszkańcy małych miast oraz miast od 100 do 500 tys. ludności, ankietowani z wyższym wykształceniem, przedstawiciele inteligencji i kadry kierowniczej, robotnicy wykwalifikowani, respondenci mający dobre warunki materialne i uzyskujący najwyższe dochody (ponad 2 mln zł na osobę w rodzinie) oraz badani o lewicowych poglądach politycznych.

Interesujące są związki ogólnych deklaracji ważności konstytucji z opiniami o tym, jak powinien postąpić rząd, gdyby musiał rozwiązać problem społeczny niezgodnie z ustawą zasadniczą. Niewielkie są różnice w odpowiedziach respondentów, którzy przypisują konstytucji

duże znaczenie, i tych, którzy są odmiennego zdania. Dopiero wtedy, gdy wyodrębni się opinie osób uważających, że konstytucja ma bardzo duże znaczenie, widać, iż grupa ta wyraźnie częściej opowiada się za bezwzględnym jej przestrzeganiem przez rząd.

Jest to o tyle zrozumiałe, że sytuacja, jaką przedstawiono respondentom - dokonanie wyboru między rozwiązaniem problemu nawet w sposób niezgodny z konstytucją a postępowaniem zgodnym z ustawą, ale za cenę nierozwiązania problemu - jest przypadkiem skrajnym, trudnym, sytuacją wymagającą wyboru między dwiema bardzo istotnymi wartościami. Opowiedzenie się za przestrzeganiem konstytucji świadczy właśnie o przypisywaniu ustawie zasadniczej bardzo dużego znaczenia.

Tabela 1

w procentach

Jakie znaczenie dla życia zwykłych obywateli mają zasady i przepisy zawarte w konstytucji?	Gdyby rząd dla rozwiązania ważnego i pilnego problemu społecznego musiał postąpić niezgodnie z konstytucją, to, Pana(i) zdaniem, powinien:		
	próbować rozwiązać problem nawet w sposób niezgodny z konstytucją	postępować zgodnie z konstytucją nawet za cenę nierozwiązania ważnego problemu społecznego	Trudno powiedzieć
Bardzo duże	25	57	18
Raczej duże	31	45	25
Raczej małe i bardzo małe	32	44	25
Trudno powiedzieć	21	32	48

Na tej podstawie można stwierdzić, że:

- ▶ 38% ankietowanych uważa, iż konstytucja ma duże bądź bardzo duże znaczenie i w sytuacji, kiedy trzeba dokonywać trudnego wyboru, opowiada się za przestrzeganiem konstytucji przez rząd;
- ▶ 21% stwierdza, że konstytucja ma duże bądź bardzo duże znaczenie, lecz w sytuacji trudnej opowiada się za rozwiązaniem ważnego problemu społecznego nawet za cenę nieprzestrzegania konstytucji;
- ▶ 16% uważa, że konstytucja ma duże bądź bardzo duże znaczenie, lecz nie zajmuje stanowiska, co należy zrobić w razie zaistnienia trudnej sytuacji;

- ▶ 8% stwierdza wprawdzie, że konstytucja ma małe znaczenie, lecz w sytuacji dokonywania trudnego wyboru opowiada się za przestrzeganiem konstytucji przez rząd;
- ▶ 6% przypisuje konstytucji niewielkie znaczenie i wyżej ceni rozwiązanie problemu społecznego niż przestrzeganie ustawy zasadniczej.

Jednym z zadań ankietowanych, stanowiącym również swego rodzaju test znaczenia konstytucji, było uszeregowanie siedmiu okoliczności, które posłowie powinni brać pod uwagę uchwalając nową ustawę. Wśród nich znalazła się *zgodność tej ustawy z konstytucją*. W tabeli przedstawiamy średnie arytmetyczne dla odpowiedzi respondentów w skali: 1 - najważniejsza okoliczność, którą Sejm powinien brać pod uwagę; 7 - najmniej ważna okoliczność, którą Sejm powinien brać pod uwagę.

Tabela 2

Posłowie uchwalając nową ustawę powinni brać pod uwagę szereg różnych okoliczności. Na tych kartkach opisano niektóre z nich. Proszę je ułożyć w taki sposób, by na samej górze znajdowało się to, co posłowie powinni przede wszystkim brać pod uwagę, a na samym dole to, co jest najmniej istotne	Średnia miejsc
Opinie większości społeczeństwa	2.2
Sytuacja gospodarcza kraju	2.6
Zgodność tej ustawy z konstytucją	2.8
Opinia prezydenta	4.1
Opinia związków zawodowych	4.5
Opinie przedstawicieli państw europejskich w tej sprawie	5.8
Opinia Kościoła	6.0

Zgodność ustawy z konstytucją jest więc w świadomości respondentów jedną z podstawowych okoliczności, które powinny być brane pod uwagę przy uchwalaniu nowego prawa. Na pierwszym miejscu umieścił ją co czwarty ankietowany, a na drugim - 24% badanych. Niewiele większe znaczenie przypisywano opiniom większości społeczeństwa i sytuacji gospodarczej.

Tabela 3

w procentach

Ranga przypisywana zgodności ustawy z konstytucją w procesie legislacyjnym	
I - najważniejsza okoliczność	25
II	24
III	19
IV	14
V	9
VI	5
VII - najmniej ważna okoliczność	2
Trudno powiedzieć	1

Na podstawie przedstawionych wyników można więc stwierdzić, że wprawdzie wśród 74% respondentów, którzy deklarują, iż konstytucja ma *bardzo duże* bądź *raczej duże* znaczenie dla życia zwykłych obywateli, niektórzy uczynili to nieco "na wyrost", to jednak dla około połowy ankietowanych zdaje się mieć ona rzeczywiście duże znaczenie. Zasadzie przestrzegania ustawy zasadniczej dają oni prymat nawet przed ważnymi względami społecznymi, a zgodność z konstytucją powinna być - ich zdaniem - jedną z najważniejszych okoliczności branych pod uwagę przy uchwalaniu ustaw. Ponad połowa ankietowanych w spontanicznych wypowiedziach definiuje konstytucję jako akt prawny gwarantujący prawa obywatelskie, a więc prawa bezpośrednio dotyczące respondentów.

Tak częste przypisywanie konstytucji dużego znaczenia staje się bardziej zrozumiałe, gdy przyjrzymy się wypowiedziom o tym, jakie sprawy zawarte w ustawie zasadniczej są najważniejsze⁴. Okazuje się, że respondenci dają prymat problemom rzeczywiście bezpośrednio ich dotyczącym. Powszechne jest poczucie, że duże znaczenie ma umieszczenie w konstytucji zapisów o wolności słowa i prawie do pracy. Także istnienie urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich jest ważne dla zdecydowanej większości pytaných.

Spośród badanych kwestii najmniej uwagi przyciąga istnienie bądź nieistnienie Senatu. Dla niemal połowy ankietowanych nie jest ważne, czy parlament jest jedno- czy też dwuizbowy. Także prawa mniejszości narodowych oraz rozmiary rozdrobnienia politycznego Sejmu należą

---

⁴ Przedstawione poniżej wyniki zostały przeanalizowane pod innym kątem w komunikatach CBOS: "Społeczna wizja systemu politycznego Polski" oraz "Konstytucyjne gwarancje praw obywatelskich i ich przestrzeganie".

do spraw stosunkowo mniej istotnych. Są one jednak ważne dla ponad połowy respondentów. Niska ranga praw mniejszości narodowych jest o tyle charakterystyczna, że są one rodzajem praw obywatelskich, a więc należą do spraw uważanych za najważniejsze. Jednak zdecydowanej części ankietowanych nie dotyczą one bezpośrednio - i stąd ich nieco mniejsze znaczenie.

Stopień zainteresowania poszczególnymi problemami regulowanymi przez konstytucję układa się więc według schematu "koszula bliższa ciału". Najważniejsze są te sprawy, które dotyczą bezpośrednio respondentów. Trzeba jednak zaznaczyć, że także kwestie związane z systemem sprawowania władzy - szczególnie uprawnienia prezydenta - wzbudzają duże zainteresowanie.

Tabela 4

w procentach

Czy dla Pana(i) osobiście jest ważne czy też nieważne:	Wskazania respondentów		
	ważne	nieważne	trudno powiedzieć
- czy w konstytucji jest gwarantowana wolność słowa obywateli	93	3	4
- czy konstytucja gwarantuje prawo do pracy obywatelom	92	4	3
- jakie są przepisy obowiązującej w Polsce konstytucji	84	10	6
- czy istnieje urząd Rzecznika Praw Obywatelskich	84	10	7
- czy uprawnienia prezydenta są duże czy też małe	78	24	9
- czy istnieje Trybunał Konstytucyjny	71	17	12
- w jaki sposób powołuje się rząd	69	23	8
- czy konstytucję jest łatwo czy też trudno zmienić	65	21	15
- według jakiej ordynacji wyborczej wybiera się Sejm	65	24	10
- czy wpływ Kościoła katolickiego na funkcjonowanie organów państwa jest duży czy też mały	64	28	8
- czy w Sejmie jest dużo czy też mało partii politycznych	58	35	7
- jakie są prawa mniejszości narodowych w kraju	53	38	9
- czy Senat istnieje czy też nie istnieje	44	48	8

Zakres konstytucyjnej regulacji prawnej

Jako akt prawny najwyższej rangi konstytucja może regulować wyłącznie podstawowe problemy i gwarantować podstawowe prawa. Gdzie jednak kończą się te podstawowe prawa, gdzie kończy się materia regulacji konstytucyjnej, a zaczyna - ustawowej. Czy należą do niej np. gwarancje socjalne, których państwo może nie być w stanie dotrzymać w niekorzystnej sytuacji gospodarczej? Kwestie te są przedmiotem sporu polityków i politologów. Wydaje się jednak, że dla opinii publicznej nie są one kontrowersyjne. Zdecydowana większość ankietowanych uważa bowiem za bezsporny fakt, iż konstytucja powinna gwarantować obywatelom prawo do pracy. Respondenci wskazują na tę sprawę częściej niż np. na określenie zasad funkcjonowania władz kraju, czyli kwestię należącą niewątpliwie do materii konstytucyjnej. Jeżeli więc ktoś chciałby z konstytucji usunąć zapis o prawie do pracy, musi się liczyć z poważnym oporem społecznym.

W zasadzie tylko jeden z kontrowersyjnych problemów został zdecydowanie uznany za nie nadający się do konstytucyjnej regulacji. Jest nim określenie dopuszczalności bądź zakazu przerywania ciąży. Wydaje się, że problem ten wyróżniono w taki sposób między innymi dlatego, iż samo wprowadzenie zakazu aborcji było wcześniej żywo dyskutowane i znaczne rzesze społeczeństwa mogły sobie wyrobić zdanie w tej kwestii. Debaty parlamentarne na temat aborcji nie wzbudzały sympatii społecznej i obecnie wydaje się, że dla większości opinii publicznej ważniejsze jest nienadawanie im zbyt wysokiej rangi, odsunięcie problemu w cień polityki niż ostateczne rozstrzygnięcie w konstytucji.

Wzbudzająca duże wątpliwości propozycja określenia rozmiarów dopuszczalnego deficytu budżetowego przez jedną trzecią ankietowanych została uznana za nie nadającą się do konstytucyjnej regulacji, a przez niewiele mniejszą grupę - za konieczną do zawarcia w ustawie zasadniczej.

Tabela 4

w procentach

Omawiane sprawy i problemy	Na tej karcie wymieniono różne sprawy i problemy. Proszę o każdym z nich powiedzieć, czy, Pana(i) zdaniem, problemem tym konstytucja:			
	na pewno powinna się zajmować	może, ale nie musi się zajmować	na pewno nie powinna się zajmować	Trudno powiedzieć
Zapewnienie obywatelom prawa do pracy	87	9	2	2
Prawa obywateli do swobodnej wypowiedzi	82	13	2	3
Określenie zasad funkcjonowania władz kraju	82	12	1	5
Nienaruszalność własności prywatnej	82	12	3	4
Określenie rodzaju ordynacji wyborczej - sposobu wybierania władz kraju	66	23	4	8
Określenie wzajemnych stosunków państwa i Kościoła katolickiego	53	26	14	7
Prawa mniejszości narodowych	52	35	5	8
Prawa wyznawców innych religii niż katolicka	47	35	13	5
Określenie wysokości minimalnej emerytury	41	20	33	6
Określenie wysokości minimalnej pensji	39	19	36	7
Określenie rozmiarów dopuszczalnego deficytu budżetowego	31	22	33	14
Określenie dopuszczalności bądź zakazu przerywania ciąży	20	21	51	8

Znacznie rzadziej niż prawa socjalne i polityczne ogółu społeczeństwa jako bezspornie konstytucyjne wymieniano prawa mniejszości narodowych i wyznaniowych. Jest to kolejny przejaw koncentracji uwagi na problemach dotyczących bezpośrednio respondentów.

★

★

★

Narodowe święto Polaków przypada w rocznicę uchwalenia pierwszej konstytucji naszego kraju. Świadczy to do pewnego stopnia o randze ustawy zasadniczej w zbiorowej świadomości Polaków. Wypowiedzi respondentów zdają się potwierdzać obserwację, że konstytucja jest dokumentem istotnym dla naszego społeczeństwa. Powinna też być dokumentem trwałym, a jej omijanie lub łatwe zmienianie nawet z ważnych powodów społecznych - nie zyskuje aprobaty. Przypisuje się jej największe znaczenie w warstwie bezpośrednio dotyczącej obywateli - ich praw i wolności, w tym praw socjalnych. Konstytucja powinna być gwarantem tych praw.

Przypisywanie konstytucji tak dużego znaczenia może być do pewnego stopnia zaskakujące wobec faktu, iż dość rozpowszechniony jest autostereotyp Polaków jako narodu nie mającego szacunku dla prawa, anarchizującego. Jednak, gdy spojrzymy na nasze doświadczenia historyczne, przypomnimy sobie, że strajkujący stoczniovcy gdańscy, domagając się zmian, powoływali się - między innymi - na przepisy istniejącej wówczas konstytucji. Tak był udokumentowany chociażby postulat zniesienia cenzury. O łamanie ustawy zasadniczej były oskarżane także władze carskie w okresie powstania listopadowego.

Obecnie przestrzeganie praw politycznych i obywatelskich nie stanowi zbyt dużego problemu w kraju. Problemem jest jednak niewystarczający - zdaniem badanych - zakres świadczeń socjalnych i poczucie ubożenia znacznych warstw społeczeństwa. Być może dlatego tak wiele osób chciałoby umieścić obecnie w najważniejszej z ustaw istotne gwarancje socjalne.

Opracował

Jarosław NAJDOWSKI

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Która z opinii o konstytucji jest najbliższa Pana(i) poglądom?
 1 - Bez konstytucji żadne państwo nie może sprawnie działać; 2 - Konstytucja jest przydatna, ale niekonieczna do sprawnego działania państwa; 3 - Istnienie konstytucji nie ma większego znaczenia dla sprawnego działania państwa

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	79	14	2	5	1244
Płeć					
Mężczyźni	83	13	2	3	558
Kobiety	76	15	2	7	685
Wiek					
do 24 lat	78	15	3	3	164
25-34	80	16	2	1	213
35-44	82	14	1	2	286
45-54	82	15	1	3	211
55-64	76	14	3	7	186
65 lat i więcej	72	10	2	17	184
Miejsce zamieszkania					
Wieś	77	15	2	7	463
Miasto do 20 tys.	85	7	2	5	149
od 21 do 100 tys.	79	14	2	5	227
101-500 tys.	80	14	3	3	246
501 tys. i więcej mieszk.	77	18	1	3	159
Region					
Północny	75	18	2	6	139
Zachodni	82	11	4	3	129
Środkowozachodni	85	10	0	4	183
Środkowy	77	16	2	6	242
Wschodni	81	10	1	7	146
Południowo-wschodni	75	16	1	8	192
Południowo-zachodni	78	16	3	3	213
Wykształcenie					
Podstawowe	71	14	3	12	471
Zasadnicze zawodowe	80	16	1	2	311
Średnie	87	11	1	0	370
Wysze	83	15	1	1	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	88	10	1	1	71
Prac. umysł. niż. szczebla	84	14	2	0	97
Pracownicy fiz. - umysł.	82	14	4	0	67
Robotnicy wykwalifikowani	84	14	1	2	133
Robotnicy niewykwalifik.	76	17	2	6	70
Rolnicy	82	9	3	6	105
Prywatni przedsiębiorcy	85	15	0	0	51
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	75	11	2	11	379
Uczniowie i studenci	77	12	7	3	66
Bezrobotni	81	16	1	3	112
Gospodynie domowe i inni	65	30	0	4	93
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	78	17	1	4	108
500 tys. - 999 tys.	76	16	3	5	245
1000 tys. - 1499 tys.	80	13	1	7	341
1500 tys. - 1999 tys.	81	11	3	6	200
2000 tys. i powyżej	82	14	1	2	316
Ocena własnych war. mater.					
Złe	77	15	3	6	658
Średnie	80	15	1	5	465
Dobre	87	8	2	3	118
Zainteresowanie polityką					
Duże	85	14	1	0	110
Średnie	85	12	1	2	566
Małe lub żadne	71	16	3	10	568
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	73	15	1	10	76
Raz w tygodniu	78	14	2	6	683
Kilka razy w roku	81	13	2	4	356
W ogóle nie uczestniczy	80	14	3	3	128
Poglądy polityczne					
Lewica	83	13	1	2	287
Centrum	80	14	2	4	379
Prawica	83	13	1	3	287
Trudno powiedzieć	69	16	3	12	290

Tabela 2. Jakie znaczenie dla życia zwykłych obywateli mają zasady i przepisy zawarte w konstytucji?

(%)

	Duże	Małe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	74	18	8	1244
Płeć				
Mężczyźni	75	16	9	558
Kobiety	74	18	7	685
Wiek				
do 24 lat	73	13	14	164
25-34	76	17	7	213
35-44	76	19	5	286
45-54	77	18	5	211
55-64	74	20	6	186
65 lat i więcej	69	17	14	184
Miejsce zamieszkania				
Wieś	69	21	10	463
Miasto do 20 tys.	80	11	9	149
od 21 do 100 tys.	78	15	7	227
101-500 tys.	77	16	6	246
501 tys. i więcej mieszk.	76	19	5	159
Region				
Północny	80	10	10	139
Zachodni	77	17	6	129
Środkowo-zachodni	77	14	10	183
Środkowy	74	18	8	242
Wschodni	63	30	7	146
Południowo-wschodni	75	18	7	192
Południowo-zachodni	75	16	9	213
Wykształcenie				
Podstawowe	69	20	11	471
Zasadnicze zawodowe	76	15	10	311
Średnie	77	19	4	370
Wyższe	87	8	5	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	88	8	4	71
Prac. umysł. niż. szczebla	78	17	5	97
Pracownicy fiz. - umysł.	69	23	7	67
Robotnicy wykwalifikowani	82	12	6	133
Robotnicy niewykwalifik.	75	13	12	70
Rolnicy	66	26	8	105
Prywatni przedsiębiorcy	81	13	6	51
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	73	19	9	379
Uczniowie i studenci	73	14	13	66
Bezrobotni	67	24	9	112
Gospodynie domowe i inni	73	17	9	93
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	67	26	7	108
500 tys. - 999 tys.	73	18	9	245
1000 tys. - 1499 tys.	70	20	10	341
1500 tys. - 1999 tys.	80	15	5	200
2000 tys. i powyżej	81	13	6	316
Ocena własnych war. mater.				
Złe	73	19	8	658
Średnie	76	16	8	465
Dobre	78	17	6	118
Zainteresowanie polityką				
Duże	86	10	4	110
Średnie	82	15	4	566
Małe lub żadne	65	22	13	568
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	68	24	8	76
Raz w tygodniu	74	17	9	683
Kilka razy w roku	76	17	7	356
W ogóle nie uczestniczy	75	19	6	128
Poglądy polityczne				
Lewica	81	15	4	287
Centrum	73	21	6	379
Prawica	82	12	6	287
Trudno powiedzieć	63	20	17	290

Tabela 3. Gdyby rząd dla rozwiązania ważnego i pilnego problemu społecznego musiał postąpić niezgodnie z konstytucją, to, Pana(i) zdaniem, powinien:
 1 - próbować rozwiązać problem nawet w sposób niezgodny z konstytucją;
 2 - postępować zgodnie z konstytucją nawet za cenę nierozwiązania ważnego problemu społecznego

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	48	24	1243
Płeć				
Mężczyźni	28	53	20	558
Kobiety	28	44	28	684
Wiek				
do 24 lat	34	41	25	164
25-34	29	45	27	213
35-44	30	52	18	286
45-54	31	51	18	211
55-64	26	48	25	186
65 lat i więcej	18	46	36	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	42	31	462
Miasto do 20 tys.	27	56	18	149
od 21 do 100 tys.	31	45	23	227
101-500 tys.	24	54	22	246
501 tys. i więcej mieszk.	35	52	14	159
Region				
Północny	29	49	22	139
Zachodni	15	67	18	129
Środkowo-zachodni	30	42	28	183
Środkowy	33	43	24	242
Wschodni	35	38	27	146
Południowo-wschodni	26	50	24	191
Południowo-zachodni	25	50	25	213
Wykształcenie				
Podstawowe	24	45	31	470
Zasadnicze zawodowe	26	50	24	311
Średnie	34	46	20	370
Wyższe	30	63	6	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	24	62	13	71
Prac. umysł. niż. szczebla	28	50	22	97
Pracownicy fiz. - umysł.	37	39	24	67
Robotnicy wykwalifikowani	31	50	18	133
Robotnicy niewykwalifik.	31	54	15	70
Rolnicy	26	44	30	105
Prywatni przedsiębiorcy	42	50	8	51
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	23	48	29	378
Uczniowie i studenci	28	43	29	66
Bezrobotni	28	45	27	112
Gospodynie domowe i inni	29	43	28	93
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	21	51	28	108
500 tys. - 999 tys.	27	42	31	245
1000 tys. - 1499 tys.	31	44	25	340
1500 tys. - 1999 tys.	28	51	21	200
2000 tys. i powyżej	27	56	16	316
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	49	25	657
Średnie	31	44	25	465
Dobre	28	58	14	118
Zainteresowanie polityką				
Duże	26	62	11	110
Średnie	27	53	19	566
Małe lub żadne	29	39	32	567
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	30	52	18	76
Raz w tygodniu	27	48	25	683
Kilka razy w roku	30	49	21	355
W ogóle nie uczestniczy	28	42	30	128
Poglądy polityczne				
Lewica	28	54	18	287
Centrum	28	51	21	379
Prawica	37	49	14	287
Trudno powiedzieć	19	36	44	289

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem: 1 - dla zapobieżenia sytuacjom, w których istniejące prawo utrudnia szybkie rozwiązanie problemów społecznych, powinna istnieć możliwość szybkiej zmiany konstytucji przez Sejm; 2 - nie powinno być możliwości szybkiej zmiany konstytucji, gdyż prowadzi to do chaosu w państwie (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	25	54	21	1244
Płeć				
Mężczyźni	29	55	16	558
Kobiety	22	53	25	685
Wiek				
do 24 lat	29	50	21	164
25-34	27	53	20	213
35-44	27	60	13	286
45-54	28	58	14	211
55-64	19	54	27	186
65 lat i więcej	20	45	35	184
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	46	28	463
Miasto do 20 tys.	24	61	15	149
od 21 do 100 tys.	26	56	19	227
101-500 tys.	24	55	21	246
501 tys. i więcej mieszk.	24	68	8	159
Region				
Północny	27	54	20	139
Zachodni	9	71	19	129
Środkowo-zachodni	35	48	17	183
Środkowy	22	56	22	242
Wschodni	35	47	18	146
Południowo-wschodni	24	52	24	192
Południowo-zachodni	24	54	23	213
Wykształcenie				
Podstawowe	21	47	33	471
Zasadnicze zawodowe	29	53	18	311
Średnie	26	63	11	370
Wyższe	30	62	7	92
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	25	68	7	71
Prac. umysł. niż. szczebla	20	66	14	97
Pracownicy fiz. - umysł.	33	51	16	67
Robotnicy wykwalifikowani	26	57	16	133
Robotnicy niewykwalifik.	22	64	14	70
Rolnicy	27	37	36	105
Prywatni przedsiębiorcy	34	61	6	51
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	20	52	28	379
Uczniowie i studenci	27	65	8	66
Bezrobotni	34	44	22	112
Gospodynie domowe i inni	27	49	24	93
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	23	50	27	108
500 tys. - 999 tys.	28	45	27	245
1000 tys. - 1499 tys.	26	55	20	341
1500 tys. - 1999 tys.	22	61	17	200
2000 tys. i powyżej	24	60	16	316
Ocena własnych war. mater.				
Złe	27	52	21	658
Średnie	23	54	22	465
Dobre	22	65	13	118
Zainteresowanie polityką				
Duże	22	73	5	110
Średnie	30	58	12	566
Małe lub żadne	21	47	32	568
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	22	59	19	76
Raz w tygodniu	25	52	23	683
Kilka razy w roku	26	57	17	356
W ogóle nie uczestniczy	25	54	21	128
Poglądy polityczne				
Lewica	33	58	10	287
Centrum	24	58	17	379
Prawica	27	62	11	287
Trudno powiedzieć	16	37	46	290